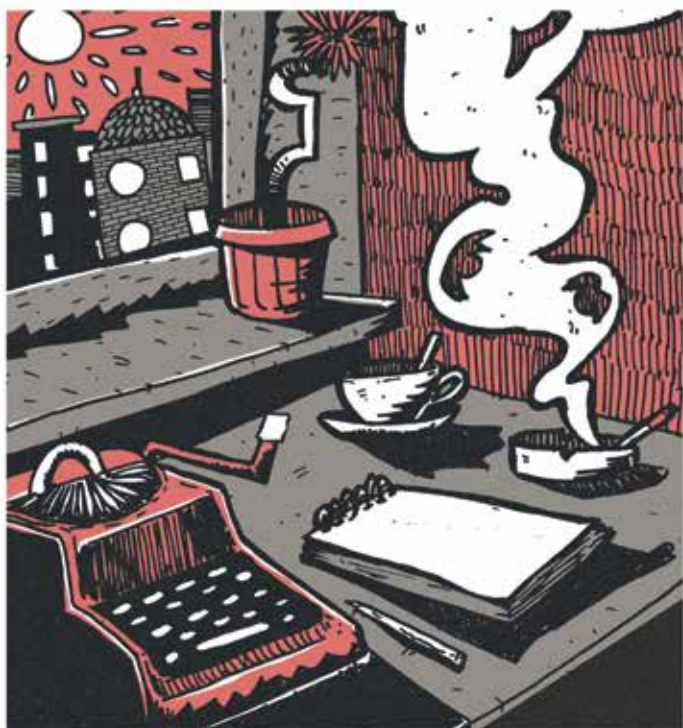

CEMAL SÜREYA

Günübirlik

CEMAL SÜREYA
GÜNÜBİRLİK

Can Modern

Günbirlik, Cemal Süreya

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Adam Yayınları, 1982

Can Yayınları'nda 1. basım: AĐustos 2023

Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıŐtır.

Dizi editörü: Mustafa evikdoĐan

Düzelti: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Faruk Yalçın / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İŐ Merkezi A Blok No: 3/1 Z. Kat

Avcılar, İstanbul

Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-6167-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĐITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ő.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

CEMAL SÜREYA
GÜNÜBİRLİK

DENEME

♥can

Cemal Süreya'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Sevda Sözleri, 1990

On Üç Günün Mektupları, 1990

Beni Öp Sonra Doğur Beni, 2020

Göçebe, 2020

Güz Bitigi, 2020

Sen Varsın Gecede, 2020

Sıcak Nal, 2020

Üvercinka, 2020

Seviş Yolcu, 2021

Bir Kırılıncın Daha Var, 2022

Şapkam Dolu Çiçekle, 2023

99 Yüz, 2023

CEMAL SÜREYA, 1931'de Erzincan'da dünyaya geldi. Haydarpaşa Lisesi'nden sonra Ankara Üniversitesi'nde Maliye ve İktisat Bölümü'nü 1954 yılında bitirdi. İlk şiiri "Şarkısı-Beyaz" *Mülkiye* dergisinde yayımlandı. 1954'te göreve başladığı Maliye Bakanlığı'nda müfettiş yardımcılığı ve müfettişlik yaptı; 1965'te ayrıldığı göreve 1971'de döndü, 1982'de Maliye Tetkik Kurulu'nda başmüfettişlikten emekli oldu. Cemal Süreya, modern Türk şiirinin en belirleyici ve yenilikçi akımlarından İkinci Yeni'nin önde gelen isimlerindedir. 1961 yılında *Papirüs* dergisini kurdu, bu dergi 1981'e kadar aralıklı olarak yayımlandı. Yazarlık hayatı boyunca *Oluşum*, *Pazar Postası*, *Yeditepe* gibi birçok yayında şiirler, yazılar kaleme aldı. *Üvercinka* (1958) adlı şiir kitabıyla Yeditepe Şiir Ödülü'ne, *Göçebe* (1966) ile Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Toplu şiirleri *Sevda Sözleri* (1984) adıyla yayımlanan Cemal Süreya, 1990'da İstanbul'da hayatını kaybetti. Eşi Zuhal Tekkanat'a yazdığı *On Üç Günün Mektupları* (1990) ölümünden sonra yayımlanmıştır.

İçindekiler

Edebiyat Sevgisi	15
İnsan Töresi	17
<i>Jack</i>	19
Nobel ve Eugenio Montale	22
Günümüzde Halk Şiiri	26
Şairler ve Nobel	28
Soruların Tuzağı	31
Öykü, Çehov, Mansfield	34
Anadilini Bilmeyen Yazar	37
Çizgi	40
Horgörü Hoşgörü	43
Bir Süre İçin	46
<i>Çin İşi Japon İşi</i>	49
Eski Halk Kitapları	52
Bilim Yurdu	57
İspanyolcada On Bir Türk Şairi	60
Babası "Genç" Koymalıymış Adını	63
Ataç ve Nâzım Hikmet	66
Yahya Kemal Şiirimizi Eleştiriyor	69
Edebiyatımızda Dergiler	72

İlk Şiirine Yenildi	77
Rubai	80
Televizyon ve Şiir	83
Lukács	86
Ülkeler ve Yazarlar	89
Bulut, Dümen, Regü	92
Kan	95
Şairin Donatımı	98
Toynbee Üstüne	101
Kayseri’de Dergi	104
Yarı-Gizli Bir Şair	107
Eleştirmen	110
Güzel Sinek	113
Türkçe Öğretmenlerim	116
Yüz Çiçek	119
Kıta Sahanlığından	122
SEK ya da Her Ay Jübile	125
Cenk Kitapları	128
İlk İzlenim	133
Yergi	136
Bir Çeviri Kuramı	139
Elif Naci’nin Mektubu	142
Normal ve Anormal Cinsellik	145
Kâğıdın Anası: Gömlek	148
İç Monolog ve Bilinç Akımı	151
Türk Şiirinde Dada	154
Büyük Bir Kalemkâr	157
Üç Şiir Kitabı	160
Şiirsel Düzyazı	163

Bir Dil Adamı	166
<i>Seçme Denemeler</i>	169
Gönlü Bol Bir Usta: Ferruh Doğan	172
Şiir Kitapları	175
Kıbrıslı Bir Şair	178
<i>Bozuk Bilim Terimleri</i>	181
İslam Sanatı	184
<i>Hangi Seks?</i>	187
<i>Türk Halk Şiiri Antolojisi</i>	190
“Başaklardan Kundağın”	193
“Büyük Hayat”	196
Banka ve Sanat	200
Latin Amerika – Brecht	203
Şiir Yaz Denize At	206
Çeviri, Çevirmen	208
Roman: Çağımızın Sanatı	211
İbrahim	214
İspanyol Şairleri ve Romancıları	217
363. Kitap	220
Şiir Üstüne Kafa Yormak	223
Orhan Kemal’in Mektupları	225
Otobiyografiye Kapananlar	228
Hilmi Yavuz	231
Gallimard Öldü	234
Tanpınar’ın Şiiri	237
İki Ressam	240
En Güzel Kâğıt, En Kötü Türkçe	243
İki Kazık Soru	246
Ve Anlattı... ..	249

Sözcük Kabuğu	252
Öz Türkçe Sözlük	255
“Tegömlek”	258
Pir Sultan Abdal	261
Sait Faik 1936	264
Meslek Dergileri	267
Deliler	270
Tarih – Edebiyat Tarihi	273
İki Şey	276
Sanatçılarla Konuşmalar	279
Deneme	282
“Kahvengiz”	285
Dilim Dilim Kültür	288
Göz Göz Olmak	291
Nobel 77	294
12 Mart ve Şiirimiz	297
Yolda	300
Dizin	303

Bu kitaptaki yazıların hemen hepsi 1975-1976 yıllarında *Politika* gazetesinde yayımlanmıştır.

EDEBİYAT SEVGİSİ

Bugün edebiyatımızda gözlemlenen ilginç yanlardan biri de yazarlarımızın arasındaki sevgi bağının giderek azalmış, yitip gitmiş olmasıdır. Bu da bir yerde edebiyat sevgimizin yitmesine kadar uzanan sonuçlar doğuruyor. Bir şairin şairleri sevmeyişi, şiiri sevmeyişi düşünülebilir mi? Bir ressamın başka ressamları, resmi sevmeyişi düşünülebilir mi? Sanat uğraşı bir yerde belli bir sanatçılar kümesinin ya da kuşağının ortak izlerini de taşımaz mı? Dostoyevski, Gogol'e hayran değil miydi? Victor Hugo, Chateaubriand'ın yapıtlarını sevgiyle okumuyor muydu? Başka sanatçıları sevmeyen, hiçbir hayranlık duygusu kalmamış bir sanatçı artık ölmüş bir sanatçıdır. Ne yazık ki edebiyatımızda nicedir böyle bir durum var. Bunu yalnızca siyasal tavırlardaki bölünmelerle de açıklayamayız. Bir bölüm şair, yazar, edebiyatı siyasal açıdan küçümüyor, hafife alıyor, doğru. Ama bunların dışındaki yazarların da edebiyata sevgiyle bakmadıklarına tanık oluyoruz. Acıdır bu. Kendi uğraş alanını küçümseyen bir kimsenin büyük yaratı ürünleri ortaya koyabileceği düşünülebilir mi? Bir Yunus'un Mevlânâ'ya bir çeşmeye koşar gibi koştuğunu düşünün, bir de bizim arkadaşlarımızı!

Kısaca hepimiz kötüyüz. Sevmiyoruz birbirimizi. İkiyüzlüyük.

Bu durum günümüz edebiyat ürünlerinin üretici bir ortak devinimin sonucu olmasını engelliyor. Tuhaf bir karmaşa görünümü kazandırıyor onlara. Şairler birbirini sevmiyor, yazarlar birbirini sevmiyor. Kimse kimsenin ne yaptığına dikkat bile etmiyor. Yapıtlardan da anlaşılıyor bu. Dergilerde de bu durumu önleyici bir çaba yok. Oysa dergiler, edebiyat sevgisinin buram buram tüttüğü yayın bahçeleri olmalı. Kavga, diyecek biri. Evet, kavga ama aynı kavgayı yapan kimselerin de birbirini sevmediklerini görüyoruz.

Bir şey niçin güzeldir? Burada güzel kavramının bir sürü değişikene göre oluşan tanımını yapmaya kalkışmayacağım. Ama konumuz açısından hemen belirtiyim ki güzel denen şey, biraz da o şeyi güzel bulduğumuz ya da güzel bulmaya hazır olduğumuz için güzeldir. Bir süreç içinde birçok öge yan yana gele gele bizdeki güzel kavramını hazırlar. Kuşkusuz ki o kavramın yıkılışı kuruluşundan çok daha çabuk olur. Yazarlarımızda çağdaşlarına karşı o yıkma eğilimini görüyoruz bugün, işin tuhafı eskiler birbirini sevmiyor, daha eskiler de birbirini sevmiyor. Ayrıca eskiler yenileri, yeniler de daha eskileri sevmiyorlar. Bir bunalımdır bu. Diyelim bir dergide kümeleşen birkaç yazar yeni bir aşamaya girmek istiyor. Diyelim toplumculuğa yöneliyorlar. Toplumcular onları selamlayacaklarına kınıyorlar. Onlar da eski arkadaşlarına veryansın etmekten geri durmuyorlar. Eski arkadaşları da artık onları yazardan saymıyorlar. Bunun sonucu olarak ortaya beklenen kadar güzel yapıtlar çıkmıyor, yazarlar kendi yeteneklerinin altında çalışıyorlar.

Anlamıyorum, yoksa burs mu veriyorlar birbirini sevmeyenlere?

İNSAN TÖRESİ

Dikkat edilirse son yıllarda şairler daha çok büyük şiir temalarıyla yazmaya başladılar. Uzunca bir süredir bu böyle. Birtakım temalar kutsallaştı ve öne geçti. Bunu bir yerde doğal karşılamak gerek. Günümüzün koşulları sanatçıyı ülkülere itiyor. Ancak kimi şairlerin, özellikle en genç şairlerin bununla da kalmayıp o temalar dışındaki bütün öğeleri yapıtlarından kapı dışarı ettiklerini de görüyoruz. Ayrıntılar, bireysel durumlar, hayatın günübirlik ve küçük görünümünü şiirde arayın ki bulasınız artık. Bana sorarsanız yanlış bir tutumdur bu. Çünkü şiiri biraz da o dediğim küçük şeyler yaratır.

On-on beş yıl önce şiirin sesle anlam arasında bir kararsızlık olarak tanımlanabildiği günler olmuştur. Günümüzün şiirinde ise anlamı tek başına kullanma eğilimi ağır basıyor. Şiiri bir “insanlık töresi” olarak ele almak güzel bir şey. Ayrıca şiirimizin gelip dayandığı noktada zorunlu da. Ama hayatın günübirlik değerleri, pislikleri, ışıltıları, küçük anları da şiir için vazgeçilmez öğelerdir. Ne yazık ki yapıtların çevresinde dolanan, onların yalnızca dış görünümüne bakmakla yetinen, gerçek anlamlarını kavramaya çalışmayan günümüz eleştirisinin bu noktada pek bir katkısı olmuyor. Sanatçı her zaman olduğu gibi şimdi de kendi göbeğini kendisi kesmek zorunda.

Paul Éluard'ın şiirini anımsayalım. Paul Éluard hem bir birey bilinci içinde olmuş hem de insanları bir arada görmeyi bir tutku haline getirmiştir. Ve bu iki yol arasında bir ikilem ya da bir açmaz içinde kalmamıştır. Tersine, Éluard onları tek bir yol, tek bir olanak halinde toparlamayı bilmiştir. Éluard'da eski şiir serüveninden kalma öyle bir bireysellik vardır ki toplumcu dönem şiirlerinde düşünceyi yumuşatır, insancıl kılar, onu günlük yaşamının içine indirir. Bu şair, insan özgürlüğünü ve onurunu düşünceyle savunurken kardeşliği, bireyselliğinden getirdiği sıcak ve kullanışlı bir kanıt olarak her zaman ortaya koymuştur. Bir amacı, bir kavgası vardır Éluard'ın. Ama o "her şeyi söyleyebilme" isteğinden de hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Başarısının en büyük nedenlerinden biri budur sanırım.

Şiirimiz üstüne bir başka gözlem de şairlerin son yıllarda dillerine eskisi kadar özenmemeleri, daha kusursuz bir anlatıma yükselmek için gereğince bir çalışma yapmamalarıdır. Bunun biraz da yukarıda değindiğim sorunun bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Büyük temalar için yazı dilinin belli bir kıvamı yetiyor gibi geliyor olmalıdır onlara.

Oysa hayatın küçük ayrıntılarına dadandıkça, oradan da sürekli olarak değerler devşirdikçe başka anlatım olanakları ortaya çıkabilir. Çıkabiliyor.

Çünkü şiir dili, genel dilin, günlük dilin süslüsü ya da soylusu değildir. O dilin düpedüz kendisidir.

Şiir "insan töresi" olsun. Ama "insanın kendisi" de olsun.

JACK

Alphonse Daudet'nin televizyona uyarlanan *Jack* adlı yapıtı öbür dizilerden çok daha büyük bir ilgiyle izlendi. Derin bir ilgiyle desek daha doğru olacak. Dizi bitiği halde yankıları sürüp gidiyor. *Jack* biraz da Dickens'ın yapıtlarını ansitan bir öykü. *Yazarlar, Yapıtlar, Kişiler Sözlüğü*'nde özellikle Moronval yatılı okulunun betimlenmesiyle, yeteneksiz şair Dargenton'la kitabın pitoresk bir değer kazandığı belirtiliyor. Ancak filmin Türk seyirci kitlesini çeken yanı ortaya konmuş aile dramı... Geçende alt katta oturan yaşlı bir kadın bağıyordu: "Jack'im ben Jack!" Böylece ezildiğini, aile içinde içler acısı bir durumu olduğunu anlatmak istiyordu. Bu niteliğiyle *Jack* bana yıllar önce Türkiye'de ortalığı kırıp geçirmiş bir Hint filmi, *Avare*'yi anımsattı. Orada da koşut durumlar aile dramının iç yapısını meydana getiriyordu. *Avare* filmi aylarca oynadı ülkemizde. Hatta ondan sonra çevrilen Türk filmlerini de uzunca bir süre etkiledi. Ama bu filmin asıl etkisi getirdiği müzikle oldu. Bugünkü minibüs şarkıları *Avare* filmindeki müziğin kız kardeşleridir. Yıllarca radyodaki öğle konserleri, akşam konserleri, Xavier Cugat vb. halkı hiçbir zaman etkilemedi de bir *Avare* filmindeki iki-üç ezgi ülke yüzeyinde dalgalandı durdu. Halk ruhuna yerleşti. Sanatsal bir etkinlik değildi bu, bir hayat etkinliği idi.

Bir müzik yapıtı halk kitlelerine hemen her zaman bir konuyla birlikte, onunla somutlaşarak akabiliyor. Fransız müziğinin zafere ulaşması Debussy'yle, bir de Bizet'nin *Carmen*'iyle olmuştur. Fransa'ya yerleşmiş Wagner'den *Carmen*'le kurtulunmuştur. Fransız halkının *Carmen*'e birdenbire koşullanmasında onun salt müzik olarak değil, bir müzikli dram olarak sunulmasının da büyük rolü olmuştur. Debussy'nin yapıtı için de aynı şey söylenebilir. Gerçi sonradan Debussy'yi "Alman etkisinden kurtulurken Rus tuzağına düşmek"le suçlayanlar çıkmıştır. Yine de ne olursa olsun, müzikli dramların temsilinden sonra yeni bir hava başlamıştır.

Karşılaştırmada ölçsüzlük olduğunu biliyorum ama amaç bir durumu belirtmek olduğuna göre bunu göze almak gerek. Hint müziğinin ülkemizde böyle birdenbire etkinlik kurması biraz da filmdeki olaydır. Anlaşıyor ki Türk halkı için en dokunaklı konu aile dramı. *Avare* bir savaş filmi, hatta dinsel konulu bir film olsaydı müziğiyle bir iletişim kuramayacaktı belki de. Ama müziğin niteliği de önemli elbet. Seyirci kendine yakın bulduğu bir olayda "yakınlık" kurduğu bir müziği seçivermişti.

Hint müziğinin böyle çarçabuk sızmasının, sızabilmesinin bir nedeni de alaturkanın yıllarca hiçbir aşamaya girmek istememesi, donmuş kalmış olmasıdır. Bir iletişim rüzgârı estirmemeye başlamıştı bu müzik. Son yıllara dek alaturka, müzik üstünde düşünenlerin değil, Zeki Müren gibi taşeronların elinde kalmıştır.

Türk halkı kendi temel trajijini karşılamayan hiçbir şeyi efsaneleştirmiyor. Zeki Müren neydi? Hangi duyarlığı karşılamaktaydı? Bir dönemi adıyla andırmasına karşın onun yalnızca "komik" bir işlevi olduğunu söyleyebiliriz. Yalnızca kadınların birbirleriyle, yalnızca erkeklerin birbirleriyle konuştukları konular hiçbir zaman ulusal olamaz, lirik olamaz, sanat da olamaz. Zeki Müren ala-

turkadaki görkemi yıktı, onu tam bir tango kıvamına getirdi, yozlaştırdı, yerine de hiçbir şey koymadı. Yalnız o değil kimse koymadı.

Minibüs şarkıları bir yerde kaba bir lirizm yaratmıştır. Bu lirizm Orhan Gencebay gibi bir *monstre* da doğurmuştur. Hafif Türk müziği sanatçıları ilkel de olsa bir araştırma, el yordamıyla da olsa bir sarkma içindedirler. İlerideki olanaklarını düşünerek diyebiliriz ki bu ikinciler şimdiden günümüzdeki alaturkacılardan daha ulusal bir sanatın çevresinde dönüyorlar. Minibüs ve hafif Türk müziğinin yaygınlaşması, klasik alaturkayı daha aranı bir sanat haline getirmiş, alaturkanın günümüzdeki temsilcilerini ise tam anlamıyla yıkmıştır.

NOBEL VE EUGENIO MONTALE

Başımda ödül taçları taşımak için yaratılmamışım ben. Başkaları üstünde ne izlenimler uyandırdığım ya da uyandıracacağım konusunda hiçbir şey bilmiyorum. Düşünmüyorum da böyle şeyleri. Şiir var benim için: benim yeryüzü serüvenim olan şiir. Geriye kalan ne olursa olsun. Zaten bir anlamı var mı geriye kalan şeylerin?

Eugenio Montale, üç-dört yıl önce böyle konuşuyordu.

Şimdi ise en büyük ödül olan Nobel'i almış bulunuyor.

Birkaç gün önceye kadar adı ülkesinin dışına pek az taşmış bir şairdi. Sözgelimi bir S. Quasimodo Nobel aldıktan sonra bir iyi ünlendi ama daha önce de İtalya dışında tanınmaktaydı. Bir G. Ungaretti'nin şiirleri birçok dile çevrilmişti. Ama Eugenio Montale için böyle olmamıştır. O da İtalyan şiirinin önde gelen adlarından biri olduğu halde dünyaya yayılamamıştır. Bazı güldestelerde tek tük şiirine rastlanmıştır, o kadar. Bunun en büyük nedeni[ni], onun şiirinin çok güç çevrilen, çevrilince çok şey yitiren, bağlantılarını yalnız İtalyanca içinde koruyabilen bir nitelikte oluşuna bağlıyorlar. Sık sık eskiye iner onun şiiri, eski İtalya tarih ve coğrafyasından öyle özel

öğeler, yapıtaşları, tuğlalar getirir ki başka dilde aynı bağlantıları yeniden kurmak, hatta yaklaşık bir şiirsel değer karşılığını yaratmak olanaksızlaşır.

İtalyan edebiyatında şiirle düzyazı arasında hep bir iç içelik ilişkisi vardır. Eski çağlardan beri böyledir bu. Dante soylu dili bırakıp halk diline yöneldikten sonra daha çok böyle olmuştur. Dante'nin dili hemen hemen bugünkü İtalyancanın kendisidir.

Öyle ki bugün sokaktaki adam *Divina Comedia*'yı hiç güçlük çekmeden okuyabilir. (Bizim Yunus Emre'miz de öyle değil midir?) Gerçekte yedi yüz yıl önce yazmış bir şairin bunca kolay okunabildiği dillerin sayısı çok azdır. İtalyancanın gelişiminin öbür dillere göre daha yavaş olduğu düşüncesi bunu açıklayamaz. Dante'den sonra gelen bütün İtalyan şairlerinde de bu eğilimi görüyoruz. Bu ülkede, şair düzyazıdan her zaman şiir devşirmiştir. Sözelimi çağdaş şairlerden Leopardi'yi ele alalım: Leopardi'nin şiiri de düzyazının getirdiği kazançlarla doludur. Eugenio Montale şöyle diyordu bu konuda: "Ben, büyük bir şair olup olmadığımı bilmiyorum ama dilimizin içinde en derin dalışları benim yaptığımı da kimse yadsıyamaz."

Eugenio Montale'nin şiirini "metafizik bir şiir" görenler var. Bunu kendisi de yadsımıyor. Felsefeyle, bir felsefe sisteminin açılanmasıyla uğraşmaz o. Yaptığı iş, dili bir araç gibi kullanarak, dilin bütün olanaklarından yararlanarak bir bireyselliği dışa vurmak, ortaya dökmektir. Bireyselliği duygularla akıtmak gibi bir şey. Sistemlerle, usavurmayla ilgisi yoktur. Bunun sonucu olarak soruları yalnızca birer sorudur: karşılıksızdır.

Omzunun arkasındaki karanlığı kavramaya çalışan bir adam.

"Yapıtımda," diyor, "en genel bir deyişle, yaşamın yasalarını arama kaygısı vardır. Yaşamın anlamına ulaşma da diyebilirim buna. Ben hep yaşamayı haklılaştır-

mak, bir yerde onu aşmak için uğraşmışım yazdıklarım-
da. Eskiden çok şeye inanırdım. Şimdiyse sadece sorula-
rım var: Evet, metafizik sorular. GÜdüsel ve lirik itilerle
entelektüel düşünce arasında bir denge kurmaya çalışı-
yorum. İtalyan eleştirmenlerin hakları var, benim şiirim
dili yüz yerden, beş yüz yerden, bin yerden birden kavrı-
yor: Çünkü anlattığım şeyi bütünüyle yansıtmak ya da
katılaştırmak istiyorum dizelerimle.”

Eugenio Montale yurdumuzda tanınmıyor. Elimde-
ki güldestelerde, dergilerde Türkçeye çevrilmiş hiçbir
yapıtına rastlayamadım.

Albérès *Yirminci Yüzyılın Entelektüel Serüveni* adlı ya-
pıtında onu “fildişi kule” sanatçıları arasında anıyor. Ona
göre Montale, “görecenin içinde mutlak bir dünya” kur-
ma peşindedir: Her baskıya, her uzlaşmaya karşıdır: İn-
sana, bireye saygıyı temel alan geniş bir hümanizmadan
yanadır.

Fransızların ünlü *Yazarlar, Yapıtlar, Kişiler Sözlüğü'*
nde ise bu şaire oldukça geniş yer verildiğini görüyoruz.
Burada da Montale'nin yapıtlarının saf şiir deviniminin
ağır bastığı dönemin ürünleri olduğu belirtiliyor.

Kısacası Montale, G. Ungaretti'nin, S. Quasimodo'
nun, D. Campana'nın çağdaşdır: uzun bir süre onlarla
birlikte İtalyan şiirine soluk aldırılmış büyük adlardan
biri. Bu şairlerin hepsi faşist dönemde büyük bir sessizlik
evresine girmişlerdir. Ancak bazı eleştirmenlere göre “bu
sessizlik öylesine büyük olmuştur ki bir yerde anlam ka-
zanmıştır.” Faşist rejim İtalya'da yalın, açık seçik bir şiir
kurulmasını istiyordu. Ama Ungaretti de Montale de
Quasimodo da Dino Campana da kapalı bir şiire yönel-
diler. Sonradan Quasimodo toplumcu bir şiire bağlandı:
Apollinaire'in çömezi diyebileceğimiz Ungaretti büyük
değişmeler geçirdi. Dino Campana akıl hastalığına tu-
tulduğu için defterden silindi, Montale ise genel çizgisini

değiştirmedii, hatta daha da kapalılaşarak buğüne geldi.

Montale'nin son çeyrek yzyıldaki dünya şiir konjonktüründe bir güncelliği olduğu söz götürür. Bu yüzdenden Nobel Ödülü'nün ona verilişini sürpriz sayanlar çıkacaktır. Ama yıllarca önce aynı ödölü Quasimodo aldığı zaman bunun bir sürpriz olduğunu çünkü ödüle asıl layık olanın Montale olduğunu söyleyenler de vardı.

GÜNÜMÜZDE HALK ŞİİRİ

Âşık Veysel öldü. Kimi yazarlara göre halk şiirinin son temsilcisiydi o. Âşık Veysel'in şiir kitabı bir bankanın yayınları arasında çıktığı sıralarda da bu ozan üstüne tartışmalar yapılmıştı. Bu arada halk şiiri üstüne de türlü düşünceler ileri sürülmüştü.

Yazı türü niteliğiyle halk şiiri çağını çoktan doldurmuş bulunmaktadır. Hiç değilse halk şiirinin artık yeni özelliklerle hatta yeni alanlarda görünmesi gerekmektedir. Belki de bir ezginin sözleri olarak görünecektir. Şimdiye dek yaşaması da ezgiyle birlikte olmuştur çünkü. Ama baskı makinesinin bulunuşundan ve toplumlar içinde yayılışından sonra şiirde “yazılı” olma niteliği ve ona bağlı olarak gelen nitelikler ağır basmaya başlarken halk şiiri de ağırlığını iyiden iyiye “ezgi”ye geçirmiştir. Daha çok ezgiyle var olmaya başlamıştır.

Genel olarak şiiri “yazılı” olmaya götüren etken baskı makinesinin bulunuşudur ya, zaten öteden beri oral (sözel) olarak gelişen halk şiirini ezgil olmaya iten neden daha başkadır. Feodalitenin yer yer yıkılışı ve “merkezî” devletlerin kuruluşu bu arada yeni buluşlarla belli bir toplumda kültürün o toplumun türlü kesimlerine akabilme yeteneği, halk şairini besleyen özel kaynakları ortadan kaldırmış, onu genel kültüre kulak kabartan hiç değilse

kabartması gereken bir duruma getirmiştir. Böylece halk şiirinin özünde, eskiden beri ayırıcı nitelik olarak beliren öğeler değişmiştir. Bir Karacaoğlan içinde bulunduğu kültürün biçimleriyle şiir söylemekteydi. Bir Pir Sultan da öyle. Çağımızdaki halk şairleri için bunu söyleyemeyeceğiz. Sözgelimi Âşık Veysel'i ele alalım. Âşık Veysel büyük kentlerdeki kültürle radyo ve gazetenin köyüne getirdiği kültürle karşı karşıyadır. Aslında eski biçimleri kullanmış ama içerikte, o kültürden devşirebildiği değerleri yazmıştır. Bir çeşit Behçet Kemal şiirini ustaliksız bir halk şiiri kalıbı içinde sunmuştur. Veysel'in şiirini sesinden, ezgisinden ayrı düşünmüyoruz. Zaten onun şiirini ayakta tutan tek öge de bu ezgi olmuştur galiba. Karacaoğlan bizim için büyük bir şiir kaynağıdır. Gelecekteki kuşaklar için de öyle olacağı kuşkusuz. Âşık Veysel için bunu söylemeyi göze alabilir miyiz? Güzel bazı parçaları var elbet. Ama bunlar bile eski halk şiiri geleneğinin yozlaştırılmış örnekleri olmaktan ileri gidemiyor. Bir halk şairi değil Âşık Veysel. Çünkü o halk şairi olunamaz artık. Ya da halk şairinin yerini bugün toplumda başka şeyler tutuyor, hiç yoksa tutması gerek.

Özellikle cumhuriyet döneminde yaşamış halk şairlerinin içlerinden kopup çıktıkları toplum kesimine hiç tanık olmadıklarını görüyoruz. Bunlar o kesimin değil, devletin sözcüsü olmuşlar, didaktik şeyler söylemişlerdir. Bir Yunus'un bir Pir Sultan'ın yapıtından hangi çağda yaşadığını anlayabilirsiniz. Yaşadıkları çağa ışık düşüren özlere getirmişler, biçimlerini o özlere göre kurmuşlardır. Âşık Veysel için bunu söyleyebilir miyiz? Kısacası bu türün cumhuriyetten sonra kurumaya başladığını görüyoruz.

Cemal Süreya'nın 1970'lerin ortalarında *Politika* gazetesinde yayımladığı günlük yazılar, şairin edebiyatla kurduğu ilişkiyi en iyi gösteren metinler olabilir. Cemal Süreya, edebiyatı hele de şiiri özel zamanlarda kapısı çalınacak bir mabet olarak görmüyor, hayatın her ânında, her yerde şiirle yaşıyor.

İlk olarak 1982'de kitap olarak basılan *Günübirlilik*, o dönemin –birçoğu hâlâ bilinen– edebiyat olaylarına, ünlü edebiyatçılarına dair incelelikli yazılardan oluşan önemli bir seçki. Sadece yazıldığı döneme değil, bugüne de sesleniyor.

Kapak illüstrasyonu: Faruk Yalçın

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

deneme

ISBN 978-975-07-6167-6

9 789750 761676